

Тематски зbornик radova
MENTALNO ZDRAVLJE MLADIH

MENTALNO ZDRAVLJE MLADIH
Tematski zbornik radova

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Studentski kulturni centar Niš
2016. godina

Recenzenti:

prof. dr Miroslav Krstić
doc. dr Nebojša Milićević

Glavni i odgovorni urednici:

prof. dr Bojana Dimitrijević
Aleksandar Blagojević

Urednici:

doc. dr Dušan Todorović
Milena Vujičić

Tiraž

100

Format

17x 24cm

Štampa

SCERO print

ISBN 978-86-7379-427-3

REDAKCIJA ZBORNIKA: **doc.dr Dragana Stanojević**, **doc dr Jelena Davidović Rakić**,
doc. dr Dušan Randelović (Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim
sedištem u Kosovskoj Mitrovici), **prof. dr Miroslava Đurišić-Bojanović** (Filozofski
fakultet Univerziteta u Beogradu), **doc. dr Ivana Janković**, **doc. dr Miroslav Komlenić**
(Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu)

UDK 159.942.2

159.922.1:612.6.057

Maja Ignjatović⁶

Milena Vujičić

Psihološko savetovalište za studente Studentskog kulturnog centra Niš

Mia Milenović

Fakultet za pravne i poslovne studije „Dr Lazar Vrkatić“

POVEZANOST OBRAZACA AFEKTIVNE VEZANOSTI I ŠEMA SEKSUALNE ORIJENTACIJE

U radu se istraživala povezanost obrazaca partnerske afektivne vezanosti i šema doživljaja seksualnog iskustva. Uzorak je činilo 173 ispitanika (124 ženskih i 49 muških ispitanika) starosti od 19 do 46 godina. U istraživanju su korišćeni Upitnik za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti i EHIS – Experience of heterosexual intercourse scale. Rezultati Kruskal-Volisovog testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika između različitih obrazaca afektivne vezanosti na šemama seksualne orijentacije. Osobe sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti postižu najviše skorove na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav, osobe sa izbegavajućim obrascem postižu najviše skorove na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na zadovoljstvo, dok osobe sa preokupiranim obrascem postižu najviše skorove na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na brigu. Na osnovu Spirmanovih koeficijenata korelacije zaključuje se da postoji statistički značajna negativna korelacija između šeme seksualne orijentacije orijentisane na ljubav i bojažljivog i preokupiranog obrasca afektivne vezanosti. Sigurni obrazac afektivne vezanosti je u negativnoj korelaciji sa šemom orijentisanom na zadovoljstvo, a u pozitivnoj korelaciji

⁶ maya.ignjatovic@gmail.com

sa šemom seksualne orijentacije orijentisanom na ljubav. Ukoliko dete razvije sigurni model afektivne vezanosti, imaće dobru sliku o sebi i o svetu pa će težiti da se upusti u romantičnu ljubav. Osobe koje formiraju izbegavajući obrazac afektivne vezanosti imaju pozitivnu sliku o sebi, a negativnu o drugima, pa će izbegavati bliskost zbog nepoverenja u druge ljude ili iz straha da ne budu povređeni. Njihove veze su uglavnom površne, tako da će one uglavnom tražiti zadovoljstvo koje je vezano za seksualni odgovor. Osobe koje formiraju preokupirani obrazac afektivne vezanosti imaju negativnu sliku o sebi, pa će u ljubavnoj vezi često tražiti potvrdu i sigurnost od svog partnera.

Ključne reči: obrasci afektivne vezanosti, šeme seksualne orijentacije

Afektivna vezanost

Teorija afektivnog vezivanja je teorija o poreklu i prirodi čovekove osećajnosti. Pojam afektivne vezanosti ili *attachment* je u nauku uveo engleski psihoanalitičar, Džon Bolbi (Bowlby 1978). Afektivna vezanost obeležava specifičan, neravnopravan odnos koji se u najranijem detinjstvu formira između majke i deteta i traje kroz čitav život (Stefanović-Stanojević 2008). Bolbi nije prvi definisao i zapazio odnos između majke i deteta. Deset godina pre njega, psihoanaliza kao uslov normalnog dečjeg razvoja postavlja kontinuiran i blizak odnos deteta sa majkom. Odnos deteta sa majkom zasniva se na činjenici da majka osigurava zadovoljenje detetovih primarnih potreba. Ovaj odnos definisali su kao odnos emocionalne zavisnosti (Stefanović-Stanojević 2004). Bolbi preispituje prirodu ovog odnosa i definiše ga kao afektivnu vezanost. Smatrao je, na osnovu svojih istraživanja, da odsustvo iskustva sa stabilnom figurom (odrastanje bez majke) utiče na uspostavljanje tj. neuspostavljanje stabilnih odnosa. Ovo predstavlja Bolbijevu ideju o ireverzibilnosti negativnih uticaja ranih separacija majke i deteta. Po njemu, deca koja u ranom detinjstvu bivaju dugo odvojena od majki formiraju psihopatski sklop.

Afektivna vezanost se javlja u najrazličitijim kontekstima u kojima dete raste. Prema Meri Mejn (Main 1999, prema Stefanović-Stanojević i sar. 2012) sva deca koja imaju priliku da formiraju afektivnu vezanost, vezuju se, bilo sigurno ili nesigurno. Vezanost se neće pojaviti samo u ekstremno

abnormalnim okolnostima, tj. onda kada ne postoje osobe koje mogu poslužiti kao figure vezanosti, odnosno kada ne postoje osobe koje se brinu o detetovim emotivnim potrebama. U tom smislu afektivna vezanost je univerzalna pojava i njeno odsustvo se tretira kao patologija. Figure vezanosti su organizovane u mrežu u kojoj jedna figura obično služi kao „primarna“ (Marvin & Britner 2008, prema Stefanović-Stanojević i sar. 2012).

Prema teoretičarima afektivne vezanosti prevođenje relacijskog u individualno svojstvo je proces (Hazan & Shaver 1987; Stefanović-Stanojević 2004; Stefanović-Stanojević 2006; Bartolomew & Horowitz 1991). Dete, već u prvim mesecima života, gradi unutrašnju predstavu o sebi i svojoj majci, a na osnovu svakodnevnih, ponavljanih iskustava sa njom. U odnosu na majčinu responzivnost na njegove signale, njenu dostupnost i osetljivost za njegove potrebe, dete gradi sliku o sebi kao o biću manje ili više dostojnom majčine pažnje i sliku o majci kao osobi koja je tu ili nije tu kada mu je potrebna (Stefanović-Stanojević 2008).

Slike ili reprezentacija sadrže lična uverenja i očekivanja o tome kako radi sistem afektivnog vezivanja i šta može dobiti od njega. Unutrašnji modeli reflektuju očekivanja deteta o sopstvenom ponašanju i verovatnom roditeljskom ponašanju u različitim situacijama. Reč je o operativnom modelu sebe i značajnih drugih, zasnovanim na istoriji zajedničkih odnosa. Ove sheme određuju adaptaciju deteta – dete prilagođava svoje ponašanje ne bi li od značajnih drugih dobilo ono što mu je neophodno za rast i razvoj: pažnja, kontakt i sigurnost. U odnosu na usvojeni model, dete organizuje sopstveni život.

Model sebe predstavlja skup očekivanja i verovanja deteta o samom sebi, do kojih dolazi na osnovu kvaliteta odnosa roditelja prema njemu. Model drugih predstavlja skup očekivanja i verovanja deteta u odnosu na druge takođe zasnovanom na opaženom ponašanju roditelja prema njemu (Stefanović-Stanojević 2004).

Unutrašnji radni modeli stečeni u detinjstvu deo su naše emocionalnosti i uglavnom perzistiraju tokom vremena utičući na formiranje naših osobina i na sva naša ponašanja. Kao individualna karakteristika oni utiču na interpretaciju kasnijih iskustava tako da ona bivaju asimilirana, tj. kognitivnom obradom prilagođena i shvaćena u skladu sa postojećim modelom (Stefanović-Stanojević 2012). Ovo je u skladu sa pretpostavkom

osnivača teorije afektivnog vezivanja, Džona Bolbija, da rano formirani modeli vezanosti predstavljaju trajni kapital osobe, da su stabilni i otporni na promene i perzistiraju kroz čitav životni vek utičući na oblikovanje svih naših odraslih relacija (Stefanović-Stanojević 2002). U odraslom dobu, romantični partneri postaju figure vezanosti, odnosno figure na koje se prenosi rani obrazac afektivne vezanosti (Bowlby 1988).

Pristalice teorije afektivnog vezivanja (Hazan & Shaver 1987) zastupaju uverenje da su partnerske veze zapravo zasnovane na unutrašnjim radnim modelima stečenim u detinjstvu. Odrasli se, takođe, osećaju bezbednije i sigurnije kada im je partner u blizini, dostupan i pun razumevanja. Pod takvim okolnostima partner može da služi kao sigurna baza iz koje se istražuje okolina ili učestvuje u kreativnim projektima. Vrste individualnih razlika primećenih u odnosima dete – majka slične su individualnim razlikama identifikovanim u partnerskim odnosima. Hazan i Šejver su najpre usvojili Ejnsvortinu shemu kao okvir organizovanja individualnih razlika u načinu mišljenja, osećanja i ponašanja u partnerskim vezama i u okviru nje utvrdili tri kvalitativno različite vrste partnerske afektivne vezanosti: sigurna, nesigurno ambivalentna i nesigurno odbacujuća (Hazan & Shaver 1987).

U pokušaju da integriše i organizuje plodonosni i raznoliki empirijski rad u oblasti afektivnog vezivanja odraslih, Kim Bartolomju je formulisala tzv. četirikategorijalan model vezanosti (Stefanović-Stanojević 2006). Model je izveden iz Bolbijevih teorijskih pretpostavki o tome da postoje dva tipa unutrašnjih radnih modela vezanosti – model sebe i model drugog. U osnovi ovog modela su dimenzije identifikovane faktorskom analizom, dimenzija odbacivanja i dimenzija anksioznosti. Ukrštanjem ovih dimenzija sa unutrašnjim radnim modelima dobijaju se četiri glavna stila vezanosti: *sigurni*, *preokupirani*, *povlačeći* i *bojažljivi stil vezanosti*. Svaki od navedenih stilova vezanosti karakteriše različiti pristup bliskim odnosima, kao i različite strategije emocionalne regulacije i interpersonalnog ponašanja (Bartholomew & Horowitz 1991).

Sigurni obrazac partnerske vezanosti određuje pozitivan model sebe i pozitivan model drugih (niska anksioznost i nisko izbegavanje). U skladu sa tim osobe sa ovim stilom vezanosti karakteriše i internalizovani osećaj sopstvene vrednosti i prijatnost zbog ostvarivanja bliskosti u partnerskim odnosima, kao i sposobnost da uživaju i u ličnoj autonomiji i u

zadovoljavajućim odnosima sa drugima. Dobra slika i o sebi i o drugima daje šansu osobama ovog tipa da grade autentične, otvorene partnerske odnose.

Izbegavajući obrazac partnerske vezanosti karakteriše negativan model drugih i odbrambeno pozitivan model sebe ili niska anksioznost i visoko izbegavanje. Podsetimo se, ovo su osobe koje su u detinjstvu odlučile da ne treba očekivati od drugih jer će nas dosledno izdavati. U odraslom dobu oni uglavnom ne menjaju ovako formulisana očekivanja, i dalje negujući pozitivnu sliku o sebi i negativnu sliku o drugima. Zbog negativnih očekivanja koja imaju u odnosu na druge, osobe ovog tipa afektivne vezanosti izbegavaju bliskost sa ljudima, ali održavaju osećaj sopstvene vrednosti odbrambeno negirajući vrednost bliskih odnosa i naglašavajući značaj nezavisnosti. Ulažu u materijalne stvari jer ih one neće izdati. Najčešće su njihove partnerske veze površne i kratkotrajne.

Preokupirani obrazac partnerske vezanosti je određen negativnim modelom sebe i pozitivnim modelom drugih ili visokom anksioznošću i niskim izbegavanjem. Osobe ovog tipa polaze sa pozicije sopstvene manje vrednosti. U partnersku vezu se investiraju preterano, očekujući da će kvaliteti partnera (pozitivan model drugih), a na osnovu intenzivne vezanosti, nadoknaditi njihove lične manjkavosti. Njihove partnerske veze sklone su simbiozi, dramatične su i često upakovane u romantičnu priču o pravoj ljubavi koja ne zna za granice.

Plašljivi obrazac partnerske vezanosti definisan je negativnim modelom sebe i negativnim modelom drugih ili visokom anksioznošću i visokim izbegavanjem. Osobe sa bojažljivim stilom vezanosti visoko su zavisne od drugih, jer kroz odnos sa drugima traže potvrdu sopstvene vrednosti. Istovremeno imaju negativna očekivanja od drugih, te su sklone izbegavanju bliskosti, da bi izbegle bol zbog potencijalnog gubitka i odbacivanja. Posledično njihove partnerske veze su retke ili haotične.

Relevantna ispitivanja polnih razlika u doživljaju heteroseksualnog polnog iskustva

Mnoga prethodna istraživanja su pokazala da postoje značajne razlike između muškaraca i žena u kognitivnom, bihevioralnom i psihološkom shvatanju seksualnosti. Stavovi, ponašanje, senzacije, motivi, emocije i kognicija čine seksualno iskustvo. Iako postoji svest o važnosti svih ovih

aspekata seksualnog iskustva, postoji jako malo istraživanja koja se bave razlikama u polu u doživljaju seksualnog iskustva. Trenutno istraživanje koje se tiče ove oblasti se bavi konstrukcijom skale koja će dotaći emocionalnu, kognitivnu, motivacionu komponentu doživljaja seksualnog iskustva kod muškaraca i žena, i zatim da ispita razlike među ovim komponentama kada se radi o muškarcima i ženama (Birnbaum & Laser-Brandt 2002).

I socijalne (Buss & Schmitt 1993) i sociobiološke teorije (Symons 1979, prema Trivers 1972) su saglasne da žene usvajaju emocionalno-interpersonalne orijentacije prema seksu, a da muškarci usvajaju rekreacionalni stav prema seksu i seksualnosti. Dalje, može se raspravljati da li se ove razlike u seksualnoj orijentaciji prenose i na emocionalne, bihevioralne i motivacione aspekte doživljaja seksualnog iskustva. Tačnije, od žena se očekuje da se okupiraju emocionalnim aspektom u vezi, dakle, da se upuštaju u romantične veze pa tako da pri seksualnom odnosu one reflektuju svoju vezu (dijadu) koja je znak ljubavi i pozitivnih osećanja koja ona gaji prema svom partneru i on prema njoj. Muškarci uglavnom naglašavaju užitak i zadovoljstvo koje donosi seksualni odnos sam po sebi (Birnbaum & Laser-Brandt 2002).

Kako bi se napravila multidimenzionalna skala koja bi obuhvatila bogatstvo emocionalne, kognitivne i bihevioralne komponente seksualnog iskustva i koja bi takođe dopunila postojeće skale, Birnbaum i saradnici (2002) su sprovedi niz kvalitativnih i sistematskih istraživanja kako bi razvili self-report skalu koja bi obuhvatala doživljaj seksualnog iskustva kod žena. Rezultati su pokazali da kod žena (kao i kod muškaraca) postoje tri šeme u doživljaju seksualnog iskustva koje su jako dobro izdiferencirane:

1. *Heteroseksualno iskustvo orijentisano na romantičnu vezu sa partnerom* – U ovoj šemi seksualno iskustvo je izjednačeno sa romantičnom ljubavi i žene su fokusirane na svoje romantične veze.
2. *Heteroseksualno iskustvo orijentisano na brigu* – sastoji se od averzivnih i stresnih misli i osećanja vezanih za seksualni odnos. Heteroseksualno iskustvo je izjednačeno sa negativnim emocijama i afektivnošću i žene su obično okupirane svojim nezadovoljavajućim emocionalnim stanjem.
3. *Heteroseksualno iskustvo orijentisano na zadovoljstvo* – sastoji se od misli, osećanja i motiva koji su fokusirani na seksualni odgovor. Heteroseksualno iskustvo je izjednačeno sa zadovoljstvom koje proizilazi iz seksualnog čina.

METODOLOŠKI OKVIR

Na osnovu ovih teorijskih postavki, *problem istraživanja* je bio da se ispita povezanost između obrazaca partnerske afektivne vezanosti i šema seksualne orijentacije.

Opšti cilj

Opšti cilj istraživanja je bio da se ispita da li postoji i kakva je povezanost između obrazaca partnerske afektivne vezanosti i šema seksualne orijentacije.

Specifični ciljevi:

Ispitati da li postoji povezanost između sigurnog obrasca partnerske afektivne vezanosti i šeme seksualne orijentacije fokusirane na romantičnu vezu sa partnerom.

Ispitati da li postoji povezanost između izbegavajućeg obrasca partnerske afektivne vezanosti i šeme seksualne orijentacije fokusirane na zadovoljstvo.

Ispitati da li postoji povezanost između preokupirajućeg obrasca partnerske afektivne vezanosti i šeme seksualne orijentacije fokusirane na brigu.

Hipoteze istraživanja

Postoji statistički značajna povezanost između obrazaca partnerske afektivne vezanosti i šema seksualne orijentacije.

Specifične hipoteze:

Očekuje se da osobe sa sigurnim obrascem partnerske afektivne vezanosti razvijaju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na romantičnu vezu sa partnerom.

Očekuje se da osobe sa izbegavajućim obrascem partnerske afektivne vezanosti formiraju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na zadovoljstvo.

Očekuje se da osobe sa preokupirajućem obrascem partnerske afektivne vezanosti formiraju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na brigu.

Očekuje se da osobe sa bojažljivim obrascem partnerske afektivne vezanosti formiraju u većoj meri šemu seksualne orijentacije fokusiranu na brigu nego šemu seksualne orijentacije fokusiranu na zadovoljstvo.

Očekuje se da osobe sa sigurnim obrascem partnerske afektivne vezanosti imaju više skorove na skali traženja uzbuđenja od osoba sa ostalim obrascima afektivne vezanosti.

Postoji statistički značajna korelacija između polova i određenih šema seksualne orijentacije: kod muškaraca je veća korelacija sa šemom seksualne orijentacije orijentisane na zadovoljstvo, dok je kod žena veća korelacija sa šemama orijentisanim na brigu i romantičnu vezu.

Postoji statistički značajna korelacija između bračnog/partnerskog statusa ispitanika i obrazaca afektivne vezanosti.

Postoji statistički značajna korelacija između bračnog/partnerskog statusa ispitanika i šema seksualne orijentacije.

Instrumenti

1. Upitnik za procenjivanje partnerske afektivne vezanosti (Brenan, Clark & Shaver 1995) – sastoji se od 18 stavki koja se odnose na ispitanikova osećanja kada je u bilo kojoj ljubavnoj vezi. Ispitanik odgovara na svaku tvrdnju preko stepena slaganja sa svakom stavkom preko skale od 1 (uopšte se ne slažem) preko 4 (nisam siguran) do 7 (u potpunosti se slažem). Ispitanik se klasifikuje u određeni obrazac partnerske afektivne vezanosti u zavisnosti od odnosa anksioznosti i izbegavanja.

2. EHIS – Experience of heterosexual intercourse scale (Birnbaum et al. 2002)

Skala doživljaja heteroseksualnog iskustva – skala sadrži 3 subskele:

- ◆ Seksualno iskustvo orijentisano na vezu – 32 ajtema
- ◆ Seksualno iskustvo orijentisano na brigu – 36 ajtema
- ◆ Seksualno iskustvo orijentisano na zadovoljstvo – 28 ajtema

Na svaku stavku se odgovara u opsegu od 1– totalno neslaganje do 9 – potpuno slaganje.

Uzorak

Ispitivanje je sprovedeno na prigodnom uzorku ispitanika. Uzorak istraživanja čini 173 ispitanika opšte populacije, različitog pola, uzrasta, bračnog statusa i mesta stanovanja.

Tabela 1. Prikaz raspodele ispitanika u odnosu na pol

Pol	Broj ispitanika	Procenat ispitanika
Muški	49	28.32%
Ženski	124	71.68%
Ukupno	173	100.0%

REZULTATI I DISKUSIJA

Ispitivanje da li postoje statistički značajne razlike između obrazaca afektivne vezanosti na šemama seksualne orijentacije

Tabela 2. Prikaz rezultata Kruskal-Volisovog testa

Obrasci partnerske afektivne vezanosti	Ljubav	Zadovoljstvo	Briga
Kruskal-Volisovog testa	23.490**	21.700**	19.533**
Statistička značajnost	0.000	0.000	0.000

**p<0.01 *p<0.05

Tabela 3. Prikaz prosečnih vrednosti obrazaca afektivne vezanosti na datim varijablama

	Obrazci afektivne vezanosti	Broj ispitanika	Prosečni rangovi
Ljubav	Sigurni obrazac afektivne vezanosti	120	95.68
	Izbegavajući obrazac afektivne vezanosti	33	84.61
	Preokupirajući obrazac afektivne vezanosti	6	19.17
	Bojažljivi obrazac afektivne vezanosti	14	47.32
	Sigurni obrazac	120	81.55

MENTALNO ZDRAVLJE MLADIH

	afektivne vezanosti		
Zadovoljstvo	Izbegavajući obrazac afektivne vezanosti	33	119.95
	Preokupirajući obrazac afektivne vezanosti	6	69.08
	Bojažljivi obrazac afektivne vezanosti	14	63.68
	Sigurni obrazac afektivne vezanosti	120	78.94
Briga	Izbegavajući obrazac afektivne vezanosti	33	87.08
	Preokupirajući obrazac afektivne vezanosti	6	137.33
	Bojažljivi obrazac afektivne vezanosti	14	134.36
	Sigurni obrazac afektivne vezanosti	120	78.94

Rezultati Kruskal-Volisonovog testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika između različitih obrazaca afektivne vezanosti na šemama seksualne orijentacije orijentisanim na zadovoljstvo, na brigu i na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav.

Osobe sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti najviše skorove postižu na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav, ispitanici sa izbegavajućim obrascem afektivne najviše skorove imaju na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na zadovoljstvo i ispitanici sa preokupirajućim obrascem afektivne vezanosti najviše skorove postižu na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na brigu, dok osobe sa sigurnim obrascem postižu najmanje skorove.

Provera sledećih hipoteza

- *Očekuje se da osobe sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti razvijaju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na romantičnu vezu sa partnerom.*
- *Očekuje se da osobe sa izbegavajućim obrascem afektivne vezanosti formiraju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na zadovoljstvo.*
- *Očekuje se da osobe sa preokupirajućem obrascem afektivne vezanosti formiraju šemu seksualne orijentacije fokusiranu na brigu.*
- *Očekuje se da osobe sa bojažljivim obrascem afektivne vezanosti formiraju u većoj meri šemu seksualne orijentacije fokusiranu na brigu nego šemu seksualne orijentacije fokusiranu na zadovoljstvo.*

Tabela 4. Ispitivanje povezanosti datih varijabli

		Sigurni	Preokupirani	Izbegavajući	Bojažljivi
Ljubav	Spirmanov koeficijent	.262**	-.258**	-.023	-.236**
	Statistička značajnost	.001	.001	.761	.002
Zadovoljstvo	Spirmanov koeficijent	-.243**	.191*	.001	.281**
	Statistička značajnost	.001	.012	.992	.000
Briga	Spirmanov koeficijent	-.164	-.068	.321**	-.139
	Statistička značajnost	.031	.374	.000	.069

**p<0.01

*p<0.05

Na osnovu prikazanih Spirmanovih koeficijenata korelacije vidimo da postoji statistički značajna pozitivna korelacija između šeme seksualne orijentacije orijentisane na ljubav i sigurnog obrasca afektivne vezanosti kao

što je pretpostavljeno, kao i da postoji statistički značajna negativna korelacija između šeme seksualne orijentacije orijentisane na ljubav i preokupiranog obrasca afektivne vezanosti kao i šeme seksualne orijentacije orijentisane na ljubav i bojažljivog obrasca afektivne vezanosti.

Rezultati pokazuju da postoji statistički značajna korelacija između šeme seksualne orijentacije orijentisane na zadovoljstvo i preokupiranog i bojažljivog obrasca afektivne vezanosti. Pretpostavili smo da će se osobe sa bojažljivim obrascem više fokusirati na šeme seksualne orijentacije orijentisane na zadovoljstvo što je potvrđeno, dok pretpostavka da će osobe sa preokupirajućim obrascem afektivne vezanosti imati najviše skorove na šeme seksualne orijentacije orijentisane na brigu, što nije potvrđeno. Takođe postoji negativna statistički značajna korelacija između šeme seksualne orijentacije orijentisane na zadovoljstvo i osoba sa sigurnim obrascem afektivne vezanosti koja je negativna.

Pokazalo se da je sigurni obrazac u negativnoj statistički značajnoj korelaciji sa šemom seksualne orijentacije orijentisane na brigu što nije očekivano kao i da osobe sa izbegavajućim obrascem imaju statistički značajnu povezanost sa šemom seksualne orijentacije orijentisane na brigu što takođe nije očekivano. Očekivalo se da osobe sa preokupirajućim obrascem pokazuju tendenciju da imaju šemu seksualne orijentacije orijentisane na brigu što nije potvrđeno u ovom istraživanju.

- *Postoji statistički značajna korelacija između polova i određenih šema seksualne orijentacije: kod muškaraca je veća korelacija sa šemom seksualne orijentacije orijentisane na zadovoljstvo, dok je kod žena veća korelacija sa šemama orijentisanim na brigu i romantičnu vezu*

Tabela 5. Rezultati U testa

Pol	Ljubav	Zadovoljstvo	Briga
U test	2793.500	2872.500	2884.000
Statistička značajnost	.410	.577	.604

Tabela 6. Prikaz Spirmanovih koeficijenata korelacije

		Muški	Ženski
Ljubav	Spirmanov koeficijent	-0.051	0.051
	Statistička značajnost	0.469	0.469
Zadovoljstvo	Spirmanov koeficijent	0.016	-0.016
	Statistička značajnost	0.821	0.821
Briga	Spirmanov koeficijent	-0.022	0.022
	Statistička značajnost	0.755	0.755

Prema postavljenoj hipotezi očekuje se da postoji pozitivna povezanost između šema seksualne orijentacije orijentisanih na romantičnu vezu (ljubav) i brigu i ženskog pola, dok kod muškaraca postoji pozitivna povezanost sa šemom seksualne orijentacije orijentisanom na zadovoljstvo. Rezultati pokazuju da takva povezanost postoji, ali nije statistički značajna.

- *Postoji statistički značajna korelacija između bračnog/partnerskog statusa ispitanika i statusa veze*

Tabela 7. Prikaz rezultata Kruskal-Volisovog testa

Status veze	Ljubav	Zadovoljstvo	Briga
U test	19.656**	7.241*	1.977
Statistička značajnost	.000	.027	.372

**p<0.01

*p<0.05

Tabela 8. Prikaz prosečnih rangova na šemama seksualne orijentacije i statusa veze

	Status veze	N	Prosečni rang
Ljubav	samac	65	67,18
	u ljubavnoj vezi	98	101,74
	u braku	10	71,40
Briga	samac	65	100,19
	u ljubavnoj vezi	98	79,23
	u braku	10	77,35
Zadovoljstvo	samac	65	82,98
	u ljubavnoj vezi	98	91,18
	u braku	10	72,20

Rezultati Kruskal-Volisovog testa pokazuju da postoji statistički značajna razlika između statusa veze na šemama seksualne orijentacije orijentisanim na zadovoljstvo, na brigu i na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav. Osobe koje su u ljubavnoj vezi imaju najviši prosečni rang na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav. Osobe koje nisu u vezi niti braku (samci) imaju najviši prosečni rang na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na brigu.

- *Postoji statistički značajna korelacija između mesta stanovanja ispitanika i šema seksualne orijentacije*

Tabela 9. Ispitivanje povezanosti datih varijabli

Mesto stanovanja	Ljubav	Zadovoljstvo	Briga
U test	1226.000	1156.500	1337.500
Statistička značajnost	0.250	0.149	0.542

Prikazani rezultati pokazuju da nema razlika između seoskog i gradskog stanovništva u pogledu formiraja šema seksualne orijentacije.

ZAKLJUČAK

U radu se razmatralo da li postoji statistički značajna povezanost između obrazaca afektivne vezanosti i šema seksualne orijentacije. U okviru ovih opštih hipoteza ispitivale su se i specifičnije hipoteze koje su bile pretpostavke donesene na osnovu istraživanja iz ovih oblasti.

Ukoliko dete razvije sigurni model afektivne vezanosti, imaće dobru sliku o sebi i o svetu pa će težiti da se upusti u romantičnu ljubav. Osobe koje formiraju izbegavajući obrazac afektivne vezanosti imaju pozitivnu sliku o sebi, a negativnu o drugima, pa će izbegavati bliskost zbog nepoverenja u druge ljude ili iz straha da ne budu povređeni. Osobe koje formiraju preokupirani obrazac afektivne vezanosti imaju negativnu sliku o sebi, pa će u ljubavnoj vezi često tražiti potvrdu i sigurnost od svog partnera.

Osobe koje su u ljubavnoj vezi imaju najviše skorove na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na ljubav. Ljudi u vezi se fokusiraju jedno na drugo i na potrebe svog partnera. Osobe koje nisu u ljubavnoj vezi imaju najviše skorove na šemi seksualne orijentacije orijentisanoj na brigu. One izbegavaju vezivanje i upuštanje u romantičnu vezu što bi moglo biti posledica loših prethodnih iskustava, ali i osobenog modela na osnovu kog ove osobe formiraju veze sa drugima.

Usled drugačijeg procesa socijalizacije muškaraca i žena, od muškaraca i žena se očekuje da pokažu različito ponašanje, seksualne želje i stavove i da drugačije dožive svoju seksualnost i iskustva, što nije potvrđeno u našem istraživanju. Vaspitanje, stavovi i očekivanja u manjim sredinama bi mogli uticati na formiranje određenih šema (orijentisane na brigu i ljubav), međutim ta hipoteza nije potvrđena. U daljem istraživanju bi trebalo obuhvatiti veći uzorak kako bi se doslednije ispitala ova hipoteza.

LITERATURA

- Bartholomew, K., Horowitz, M. L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226–244.
- Birnbaum, G. & Laser-Brandt, D. (2002). Gender differences in the sexual experience of heterosexual intercourse. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, Vol. 11 (3–4).
- Bowlby, J. (1988). *A secure base*, New York: Basic book. Bowlby, J. (1978). The making and breaking of affectional bonds, Etiology and psychopathology in the light of attachment theory. *British Journal of Psychiatry*, 130: 201–210.
- Brennan, K. A. & Shaver, P. R. (1995). Dimensions of adult attachment, affect regulation, and romantic relationship functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, Vol. 21, 267–283.
- Buss, D. M. & Schmitt, D. P. (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. *Psychological Review*, 100, 204–232.
- Hazan, C., Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 52, No. 3, 511–524.
- Stefanović-Stanojević, T., Mihić, I., Hanak, N. (2012). *Afektivna vezanost i porodični odnosi: razvoj i značaj*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
- Stefanović-Stanojević, T. (2008). *Rano iskustvo i ljubavne veze*. Filozofski fakultet u Nišu.
- Stefanović-Stanojević, T. (2004). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Prosveta.
- Stefanović-Stanojević, T. (2002). Bliske partnerske veze. *Psihologija*, Vol. 35, No 1–2, 3–23.
- Trivers, R. L. (1972). Parental investment and sexual selection. In B. Campbell (Ed.), *Sexual Selection and the Descent of Man* (pp. 136–179). Chicago: Aldine.

Maja Ignjatović

Milena Vujičić

Mia Milenović

CORRELATION BETWEEN ATTACHMENT STYLES AND EXPERIENCE OF HETEROSEXUAL INTERCOURSE

The purpose of this research is exploring correlations between styles of attachment and schemes of experience of heterosexual intercourse. Sample in this study consists of 173 examinees (124 female and 49 male), age between 19 to 46 years. Instruments: Experience of heterosexual intercourse scale (Birnbaum et al. 2001) and Close Relationships Questionnaire (Brennan, Clark and Shaver 1995). Results of Kruskal – Wallis test show us that there is statistically significant difference between different patterns of attachment and schemes of experience of heterosexual intercourse. Individuals with secure attachment pattern score the highest on scheme of relation-centered sexual experience; individuals with avoidant attachment pattern score the highest on scheme of pleasure-centered sexual experience, while individuals with preoccupied attachment pattern score the highest on scheme of worry-centered sexual experience. Based on Spearman coefficients of correlation we can conclude that there is statistically significant negative correlation between scheme of sexual orientation focused on relationship and anxious and preoccupied attachment pattern. Secure attachment pattern is in negative correlation to scheme of pleasure-centered sexual experience, and positively correlated to scheme of relation-centered sexual experience. If a child develops secure attachment pattern in an early childhood, later on in life this child will have positive image about itself and will see the world around as a good place. A person with a secure attachment pattern will be able to look for and engage into a romantic relationship. Individuals that develop avoidant attachment pattern will have positive perception of themselves but negative about others, so they will avoid closeness to others because distrust or out of fear

not to get hurt. Their relationships are commonly superficial, which will make them to search pleasure which is connected to sexual response. Individual that develop preoccupied attachment pattern have negative perception of themselves, and they will search for confirmation from their partner in relationship.

Key words: attachment pattern, scheme of sexual orientation